

Yeşaya, yirmi yedinci bölüm

I. Yahuda'yla ilgili peygamberlikler (1-12)

II. Uluslarla ilgili peygamberlikler (13-27)

A. Babil'in yükü: Rabbin Günü'nde tamamlanacak bir peygamberlik (13:1-22)

B. Moab'ın yükü: Bir gecede biten yıkım (15:1-16:14)

C. Şam'ın yükü (17:1-14)

Ç. Habeş ilinin ırmakları ötesindeki ülke (18:1-7)

D. Mısır'ın yükü (19:1-24)

E. Habeş ve Mısır'ın sürgünlüğünün bildirisi (20:1-6)

F. Deniz çölünün (Babil'in) yükü (21:1-10)

G. Duma'nın yükü (21:11-12)

Ğ. Arab ilinin yükü (21:13-17)

H. Rüyet vadisinin (Yerusalem'in) yükü (22:1-25)

I. Sur'un yükü (23:1-18)

İ. Genel olarak dünyanın, özellikle de Yahuda ve kilisenin son günleri (24-27)

1. Yahuda'nın dağıtılması ve üzerine gelecek olan sürekli yıkımlar (24:1-12)

2. İsrail'deki artakalanlar (24:13-16)

3. Büyük Sıkıntı: Tanrı'nın düşmanları için belirlenen yargılar (24:16-20)

4. Yahudi olmayan kralların yıkılması ve yoklanması (24:21-22)

5. Krallık çağının başlangıcı (24:23)

6. İmansızların yenilmesi üzerine bir övgü (25)

7. Doğruların son bulmayacak esenlikte yerleşmesi (26)

8. **Levyatan'ın yargılanması ve Mesih inanlılarının tümünden arındırılması (27)**

a. **Dünyanın sonunda Tanrı,**

1). **Levyatan'ı öldürecek (27:1).**

2). **İsrail'i kendi verimli bağı olarak kuracak (27:2-6).**

b. **Ama bu arada İsrail günahından arındırılmalıdır (27:7-11).**

c. **İsrailoğulları dağıtıldıkları her yerden Yerusalem'e Tanrı'ya tapınmak için getirilecektir (27:12-13).**

27:1 Rab ... Levyatan'ı ... yoklayacak: Tanrı karanlık güçleri yenecektir (Vahiy 19:20; 20:10). Bu güçler, «tez kaçan o yılan», «dolambaç giden o yılan» ve «denizde olan canavar» olarak tanıtılır (51:9; Mezmur 91:13; Vahiy 7:7,9).

Levyatan: Kökenbilimle ilgili (etimolojik) araştırmalara göre «Levyatan», «kangal durumuna getirilmiş» ya da «bükülmüş» demektir. Bu söz en çok yılanlar için, ama aynı zamanda timsah ve hatta dinazor gibi hayvanlar için de kullanılırdı (Eyup 41:1-34; Mezmur 104:26).

tez kaçan, dolambaçlı giden: Sanki ayrı ayrı iki çeşit yılan betimlenir.

kılıç: Kutsal Yazı'nın ilk sayfalarından son sayfalarına dek Tanrı'nın silahı kılıçtır (31:8; 34:5,6; Tesniye 32:41; Mezmur 7:12). Tanrı Oğlu'nun ağızından keskin bir kılıç çıkmaktadır (Vahiy 19:15). Bu kılıç önce Kutsal Yazı'yı anlatır (İbraniler 4:12). Eğer insan bu kılıcın dediğine önem verip sıkıdüzene boyun eğerse, diğer kılıçlardan -- hastalık, kıtlık, savaş, ölüm, ve benzerlerinden korunmuş olabilir. Özellikle canları cehenneme gönderen son yargıdan esirgenir (Yuhanna 12:47,48).

yoklayacağım: «Yargılayacağım» anlamına gelir.

canavar: Bu sözcük, İsrail'e karşı düşmanca davranan egemenler için kullanılırdı (Hezekiel 29:3; 32:2; Daniel 7:1...). Ayrıca Tanrı'nın baş düşmanı da anlatılır (Vahiy 12:3). Şeytan, ulusları saptırmasın diye bin yıl bağlanacaktır (Vahiy 20:2,3). Kısa süre serbest bırakıldıktan sonra da cehennem ateşine atılacaktır (Vahiy 20:10). Tanrı, küçük ya da büyük bütün Levyatanlar'ın üstesinden gelecektir.

27:2 şarap bağı: 27:2-6 ayetleri, Yeşaya 5:1-7 bölümüne çok benzer. Her iki parçada da «bağ», Tanrı halkını simgeler, bağ sahibi de Tanrı'nın Kendisi'dir (Mezmur 80:8-19). Önceki parçada Tanrı'nın bağı için çok üzüldüğü ve öfkelenildiği belirtildiyse de, bu bölümde öfkesinden iz yoktur. Büyük olasılıkla bu değişiklik Tanrı'dan kaynaklanmadı (Yakup 1:17). Tersine bu, bağda olan bir gelişmeye bağlıdır. İlk bağ (5:1-7) Yahudiler'in, Yeşaya zamanındaki ya da ondan kısa bir zaman sonraki durumunu açıklar. Bu bölümde söz edilen bağ, sıkıntıdan geçerek arındırılmış bir halktır. Bu topluluk cennette bulunan, kurtulmuş olanlar değildir, çünkü halen diken ve çalılardan söz edilmektedir; ayrıca halen Tanrı'yla barışmak zorunda olanlar da vardır.

«Şarap bağı» deneceği gün «o gün», yani Tanrı'nın Levyatan'ı ve denizde olan canavarı öldürdüğü gün (27:1) olacak. Demek ki, bu bölümde aktarılan peygamberlik, ancak dünyanın sonunda tam anlamıyla yerine gelecektir.

«Bağ» değil, «şarap bağı» olarak söz edilmesi, bu bağın verimliliğini vurgular.

Asma bağımlı bir bitkidir. Bir dayanak bulmak zorundadır, ona destek gerekir. Ama desteklenirse, budanırsa, sulanırsa ve toprağı kazılırsa, kısacası sevgiyle bakılırsa, çok güzel ve bol ürün verir. Yaratıldığı amaca ulaşır.

27:3-5 Ayrıntılı olarak görüleceği gibi «şarap bağı» İsrail'dir. 27:3-6 ayetlerindeki öğretisi, ilkin ve temelden İsrail'e yöneliktir. Ne var ki, bununla birlikte Mesih inanlıları topluluğu için de önemli ilkeler çıkarılır: Özet olarak, insansal güçsüzlük ve sapıklığa karşın Tanrı, Kendine bağlı kalan ve günahattan arındırılmış Mesih inanlıları topluluğunu pekiştirmektedir (2. Korintliler 12:9; Titus 2:14).

1. Tanrı inanlıları ve topluluğu sürekli korumaktadır (27:3; Mezmur 121:4; Matta 16:18).
Mesih inanlılarına zarar vermeyi amaçlayan kişiler ve güçler vardır. Görünmeyen düşmanlar saldırıda bulunmaktadır (Efesliler 6:11-13). Yalnız Tanrı Mesih inanlılarını koruyabilir, çünkü O:
a. Her şeyi görür.
İnsanlar kördür. İyilik postuna gizlenerek gezen kötülüğü tanıyamaz. Otların arasında pusuda yatan yılanı göremez. En tehlikeli düşmanlarının kim olduğunu algılayamaz. Ama Tanrı ne uyur ne de uyuklar (Mezmur 121:4); O'ndan hiçbir şey gizlenemez (İbraniler 4:13).
b. İçtenlikle insanları sever.
Sevgisi titiz bir ilgiye yol açar. Bir anne çocuğunun kutsallıktan ilk sapışını son derece çabucak algılar, çünkü çocuğunun ruhsal sağlığına sevgiyle bekçilik yapmaktadır. Kutsal Yazı'nın tümü, Tanrı'nın sevgi olduğuna tanıklık eder. Yoksa insanları niçin uyarsın, niçin paylaşınsın, niçin sıkıdüzen versin, niçin kutsallığa özendirsin? İğrençlikle dolu kentlere niçin peygamberlerini göndersin? Günaha boğulmuş bir soy için neden Oğlu'nu Kurtarıcı olarak göndersin? Tek bir nedeni var: «Tanrı dünyayı o denli sevdi ki ...» (Yuhanna 3:16).
2. Tanrı inanlılara ve Mesih topluluğuna sürekli kayra sunar («her dakika sulayacağım» 27:3; Mezmur 89:28).
3. Tanrı inanlıların ve topluluğun imanını hiç yorulmadan ateşle arındırmaktadır («çalılarla dikenleri ... yakardım» 27:4; 1:25; Yuhanna 15:6; 1. Petrus 1:7).
4. Tanrı günahından döneni bağışlamaya hazırdır («Benimle barışsın» 27:5).
Bir Ahab yüreğini alçaltabilir (1. Krallar 21:27-29), bir Manasse günahından tanrısal pişmanlık duyabilir (2. Tarihler 33:11-13), Saul gibi bir zalim, Tanrı'nın hizmetinde görevlendirilebilir (Galatyalılar 1:13-16).

Şimdi bu bildirinin «şarap bağı» olan İsrail'e yönelik yönlerine dönelim.

27:3 Ben, Rab, onun koruyucusuyum: Bir bağ, özellikle hırsızlar ve çakallardan zarar görmek tehlikesindeydi. Genellikle bu zararı önlemek üzere bir bekçi görevlendirilirdi. Bekçiliği kolaylaştırmak için de bir kule yapılırdı (5:2; Matta 21:33).

Tanrı'nın bağı İsrail, O'nun titiz bakımı altındadır. İsrail'i mahvetmek isteyen bir sürü güç vardır. Tanrı'nın bağı kendini koruyamaz. Asmaların işi silah taşımak, bekçilik etmek değil, Sahibi'ne hoş meyveler yetiştirmektir. Bunu yaparken bağın kendini savunma olanakları hiç yoktur. Bunun bir önemi yoktur, çünkü Tanrı'nın Kendisi bağın tüm gereksinimlerini görür (her dakika sulayacağım) ve gece gündüz onu zarardan korur (26:3; 42:6; 49:8; Mezmur 121:5). Bağın Sahibi'ni hoş meyvelerle sevindirmemesi için bir özrü var mı?

onu her dakika sulayacağım: Tanrı, gönderdiği peygamberler ve vaizler aracılığıyla bağını sulardı. Onların ilettikleri öğreti, çiğın kuru toprağı islatışı gibi İsraililer'e canlanma -- yeniden Tanrı'yla doğru ilişkiye dönme -- olanağı sağlardı (5:6 ile karşılaştırın; Yeremya 3:12-13; 4:1; Hoşea 3:4; 14:1.)

27:4 Ben'de kırgınlık yok: Yeşaya sık sık Tanrı'yı öfkeli olarak betimlerse de (34:2; 42:25; 51:17,20,22; 63:3,5,6; 66:15), Tanrı'nın amacı gereksiz yere öç almak değildir. Tam tersine, insanlarla barış içinde yaşamak için onların günahattan dönmelerini ister. Onlardan yerine getiremeyecekleri koşulları beklemez, çünkü toprak olduklarını anımsar (Mezmur 103:14).

çalılar, dikenler: Tanrı, bağındaki hataları görmez değildir. Dikenlerin bir bağdan nasıl uzaklaştırılması gerekirse, Tanrı da halkını günahlardan arındırmalıdır. Eğer halkın günahattan dönme özlemi varsa, Tanrı onu «Benimle barışsın» diyerek davet eder (27:5).

yakardım: «Yakardım», «halkımı günahı nedeniyle yargıladım» anlamına gelir. (9:18,19; 10:17).

27:5 kuvvetim: Tanrı'nın gücü İsa Mesih'tir (1. Korintliler 1:24). Tüm çağlar boyunca Tanrı'yla barışmak isteyen kişi, kendi iyi işlerine değil, onun yerine kanı dökülen kurtulmalığa dayanarak bağışlanırdı (Levililer 17:11; İbraniler 9:22). Ergeçlerin ve koyunların kanı günahı ortadan kaldıramaz (İbraniler 10:1-6,8). Kanlı kurbanların sunulması geçici bir dönem için buyurulmuştu. Bunlar Mesih İsa'nın günah için gelecekteki kurtulmalık ölümünü simgelerdi. O'nun ölümü de yıllardır sunulmuş o kurbanların işe yaramasını sağladı. İsa Mesih ölmeden önce yaşayanlar, kurban keserek Kurtarıcı'nın öleceğini simgeyle belirtti (Yeşaya 53).

yapışsın: Eski Antlaşma döneminde suç işleyen biri, sunağın boynuzlarına yapışarak günahına kayrayla bakılsın diye yalvarabilirdi (1. Krallar 1:50; 2:28). Bu, Mesih'te bağışlanma olanağının var olduğunu simgeler.

barış: (Romalılar 5:1; Efesliler 2:14) Günahı bağışlanmadan hiç kimse Tanrı'yla barış ilişkisinde bulunamaz (Yeşaya 59:2). Bu ne olağanüstü bir çağrı! Tanrı düşmanlarına, artık direnmeyi bırakarak O'nunla barışmaları için çağrı yapar. Bu çağrının iki kez yinelenmesi, onun büyük bir ciddiyetle ve incelik dolu bir sevecenlikle sunulduğunu vurgular.

27:6 Yakup kök salacak: İsrail'in verimli günleri gelecek (37:31) ama ondan önce sıkıdüzen yetkin bir biçimde iş görmelidir (27:7-11).

yeryüzünü meyve ile dolduracaklar: (Mezmur 92:13-15; Hoşea 14:5,6). İsa Mesih'in müjdesi tüm dünyada meyve vermektedir (Yuhanna 15:16; Koloseliler 1:6).

27:7-11 Yahuda üzerine gelecek yargı, Yeşaya'nın bildirdiği en önemli konulardan biridir. Diğer ulusların yükleri arasında açıklandı (22. bölüm) ve kitabın sonuna dek birçok kez yinelenenecektir. Bu bölümde yargının ölçüsünde (27:7,8) ve amacındaki (27:9) kayraya dikkat çekilir. Buna karşın, yargı süresi hiç de hafif sayılmazdı (27:10,11).

27:7 nasıl vurduysa, onları da öyle vurdu mu?: İsrail'i sıkıdüzene sokmak için Tanrı'nın kullandığı uluslardan ikisi Asur ve Babil'di. Tanrı, bu ulusları gururları yüzünden yargıladığı gibi Kendi seçtiklerini de yargıladı mı (Romalılar 11:1,11,20,23; Yeremya 10:24)? Babil ve Asur en sonunda yok oldu, ama Yahuda sürgüne götürülüp sıkıdüzenle eğitildikten sonra yeniden Kenan bölgesine dönebildi. Tanrı'nın seçtikleri hak ettiğinden hafif bir yargı gördü (Mezmur 103:9-11).

27:8 onları kovunca: Tanrı İsrail'i sürgün edince (Yeremya 18:17)

ölçü ile dava açarsın: Tanrı'nın tüm eylemleri «ölçülüdür». Bu gerçek yaratılıştan belli olmaktadır: «Avucunun çukuru içinde suları ölçen ve yerin toprağını ölçeğin içine sığdıran, ve dağları kantarla ve tepeleri terazi ile tartan kimdir?» (40:12). Tanrı, ölçü sistemine göre her aleti, her eylemi ayarlar ve yetkin kılar. Çünkü o alet ve eylemler amaçlarını tam olarak ancak o ölçü sistemiyle gerçekleştirebilir. Tanrı, verdiği yargıyla sıkıdüzene sokulanların tekrar ruhsal açıdan yararlı olabilmesini ister. O, her durumun özelliklerine uygun bir biçimde sıkıdüzenin koşullarını ayarlar. Yahuda'nın suçları söz konusu olunca yine adaletle belirlenen sıkıdüzen, uygun bir

ölçüyle biçildi (Mezmur 6:1; Yeremya 10:23; 30:11; 46:28). «Bütün dünyanın Hakimi adalet yapmaz mı?» (Tekvin 18:25).

şark yeli: «Şark yeli» Tanrı'nın sıkıdüzen olarak getirdiği ulusal yıkımları anlatır (Yeremya 18:17).

27:9 bundan ötürü: «Bundan ötürü», «sürgüne gitmenin sıkıdüzeni» demektir. Tanrı'nın sıkıdüzen için belirli bir amacı vardı. Sıkıdüzenin «ürünü» olması beklendi: Yalancı ilahlar, onlara adanmış bahçeler yüksek yerlerle birlikte yok edilecekti. İsraililer'de yalancı ilahlara karşı büyük bir öğrenme duygusu doğacaktı.

Yakup'un günahı: Yakup'un günahı yalancı ilahlara tapınmaktı (17:1'le ilgili nota bkz., sonra 17:8'e; Hoşea 4:17; 14:8).

bununla örtülecek: Eski Antlaşma çağında günah örtülürdü (Mezmur 32:1), Yeni Antlaşma altında ise günah arındırılır (Titus 2:14; İbraniler 10:22).

Tanrı, insanları sever, günahı arındırarak onları evlat edinmek ister. Ne var ki, onların yalnızca O'nun kutsamalarından yararlanmalarını değil, O'nun benzerliğinde bulunmalarını (Galatyalılar 4:19), tasarısına göre yaşamalarını da ister (Filipililer 2:13).

mezbahın tüm taşlarını dövülmüş tebeşir taşları gibi edecek: Yalancı ilahlar ateşte yakıldıktan sonra genellikle toz haline getirilirdi (Tesniye 7:2-5; 9:21; 1. Krallar 15:13; 16:33; 2. Krallar 23:4,6,11,12,15).

Tövbe etmek demek, 180 derece yön değiştirmek demektir. Tövbenin somut kanıtları olmalı. Önceden sevilen günahların terk edildiği, onlara hiç dönmeden ve onları hiç özlemeden tanrısal bir pişmanlık duyarak kanıtlanmalıdır (Romalılar 6:19-21; 2. Korintliler 7:8-11; 1. Petrus 4:2,3). Kral Hizkiya (2. Tarihler 29:1-36; 30:1; 31:1) ve Kral Yoşiya (2. Tarihler 34:26-35:1), ulusal tövbeyi kendi yaşamlarında uygulayarak halklarına önderlik ettiler. «Şimdi bunları bildiğinize göre, uygulayın ki mutlu olasınız» (Yuhanna 13:17).

Eğer bir kişi günahı döndüğünü (tövbe ettiğini) söylerse, sorulacak soru şudur: Günahı dönmeye hangi sonuçları verdi? Günahı dönen kişi, acaba günahı gerçekten tanrısal biçimde bıraktı mı? Örneğin, komşusuna kötülük yapmaktan dönen, komşusuna yapmış olduğu zararı ödedi mi (Luka 19:8)? Yalancı ilahlara tapınmaktan dönen, sunakları yıktı mı? Günahı dönmüş bir yaşama yaraşır eylemleri sürdürüyor mu (Luka 3:8; Haberciler'in İşleri 26:19; Efesliler 4:1; Koloseliler 1:10; 1. Selanikliler 2:12; Vahiy 3:4)?

27:10 duvarlı şehir: Yerusalemler (24:10-12)

buzacı otlayacak: (5:17; 17:2; 32:14)

filizler: Yeniden bağ simgesine dönülür (27:2,6).

27:11 dalları kuruyunca koparılacak: Dalların tek yararı vardır: Besleyici özsu taşıyarak. Bu görevi yapması engellenince dallar kurur. Kuru dağlar, içsel bir çürüklüğü gösterir. Gerçekten de İsrail'de böyle bir çürüklük vardı: Kutsal Yazı onun anlayışsız bir ulus olduğuna tanıklık eder (Yeremya 4:22). Tanrı'ya değer vermeyen, O'na boyun eğmeyen, O'nu tüm varlığıyla sevmeyen bu halk, yaşam suyunun kendine ulaşmasına engel olup ölümü yeğledi. Hiçbir işe yaramayan,

kupkuru asma çubuklarının ateşe atıldığı gibi yargıya uygun görüldü (Romalılar 11:17,19,20; İbraniler 6:8). Bağın yeniden sağlamlığa kavuşması, ancak bu dalların koparılmasıyla olanaklı olacaktı.

kadınlar gelip onları yakacaklar: Eski Antlaşma döneminde yakacak toplamak kadınların işiydi. İsa Mesih, O'nda kalmayanın, asma çubukları gibi devşirilip ateşe verileceğini söylediğinde bu bölümü düşünmüyor muydu (Yuhanna 15:6)?

anlayışları olmayan bir kavim: Kutsal Yazı konusunda bilgisizlik, iğrençliğe yol açar (Tesniye 32:28,29; 2. Krallar 17:15).

onları yaratan ... onlara şekil veren: (43:1,7)

acımayacak, lütfetmeyecek: Tanrı'nın acıması ve kayra göstermesi, O'nun özvarlığından kaynaklanır. Ormanların tüm hayvanları O'nun kayrasıyla beslenir. O'ndan habersiz bir kuş bile düşmez, bir bebek ağlamaz. En iğrenç günahının bir anlık günahattan dönme duasını dinler, ona acır (1. Krallar 21:25-29). Ama Kendi halkında bir toplu iğnenin ucu kadar anlayış bulamadı. Düşünün, İsrail ne denli sapkın ve yoksul olmuş. Tanrı ona nasıl acısın?

Ama yine de İsrail'e ne mutlu! Tanrı'nın acımasını hak etmemesine karşın, uygulanan sıkıdüzen aslında bir kayraydı. Çünkü «Yakup'un günahı bununla örtülecek»ti (7:9). Ayrıca sıkıdüzen «ölçülü» bir oranda verilecekti.

27:12-13 Yeşaya, sıkıdüzeni bildirdikten sonra genellikle ümit verici haberi de eklerdi. Tanrı'yı tanımayan uluslar söz konusu olunca da (18:7; 19:18-25; 23:17,18), İsrail söz konusu olunca da bunu yaptı (2:2-4; 6:13; 10:20-34; 24:23; 29:18-24).

27:12 Irmak: Fırat Irmağı

Mısır vadisi: Mısır vadisi, İsrail bölgesinin güney sınırıydı (Sayılar 34:5; Yeşu 15:4,47; 1. Krallar 8:65). Kral Süleyman'ın egemenliği Mısır vadisinden Fırat Irmağına dek sürüyordu (1. Krallar 4:21,24; Mezmur 72:8).

teker teker devşirileceksiniz: Tanrı, her insanın kendi kafasına göre yorumlayabileceği genel bir çağrı vermekle yetinmez. Her insana Kutsal Ruh'un aracılığıyla «Oğlum, yüreğini bana ver» der (Süleyman'ın Meselleri 24:26). İsrailoğulları bütün bir halk olarak değil, bireyler olarak İsrail'e geri getirilecekti. Teker teker, Tanrı'nın kayrasıyla «yetkinliğe erdirilmiş» olup «doğru kişi» olarak sayılanlar (İbraniler 12:14), O'nun belirlediği zamanda seçtiği sayısız kişiden oluşan topluluğa katılacaklar. Mesih inanlıları da, benzer bir güvenlik içinde gökteki topluluğa katılmayı beklerler (Yuhanna 10:28; 17:12; İbraniler 12:22,23).

devşirileceksiniz: Tanrı kalburdan geçirir, ama halkından ezme yapmaz (21:10). Devşirilenler ambara (Ambar, Tanrı'nın huzurunu simgeler) konulur (Matta 13:30; Yeremya 30:3,10; 33:7).

27:13 boru çalınacak: Bu boru, yedinci ayın birinci gününde İsraililer'i kutsal toplantıya çağırın boruyu andırır (Levililer 23:24). Geleceğe bakıldığında Mesih inanlılarını göğe çağırın (Matta 24:31; 1. Korintliler 15:52; 1. Selanıkliler 4:16) ve İsa Mesih'in egemenliğini ilan eden boruları da akla getirir (Vahiy 11:15).

Asur: İsrail'in on oymağı ¹Asur'a sürüldü.

Mısır: Tanrı'nın buyruğuna uymayarak bazı İsraililer, ¹Babil sürgününden kurtulmak için Mısır'a kaçtılar (Yeremya 41:17; 43:6,7). ¹Mısır'dan geri getirilecekleri peygamberlikle bildirildi (11:11,12,16; 51:9-16 [Rahab = Mısır]).

Asur, Mısır: Simgesel bir uygulamaya gelince, Tanrı'nın çocukları uzaktaydılar. Bu uzaklık yalnızca iki nesnenin/kişinin arasındaki uzaklık değil, ahlaksal ve ruhsal bir uzaklıktı. Kuşku, imansızlık, söz dinlemezlik, unutkanlık, aldırış etmezlik ve Tanrı'ya yabancılık bölgesinde geziniyorlardı.

helak olmak üzere olanlar ve ... sürgünler: Hem Yahudiler'in hem de Yahudi olmayanların birlikte Tanrı'ya tapınacakları belirtilir (25:6,7; Efesliler 2:14).

sürgünler gelecekler: (11:11; Yeremya 3:18). Tanrı günahattan dönenle yeniden ilişki kurmak ve onu eski haklarına sahip kılmak ister (Luka 15:20,22,23,32).

mukaddes dağda, Yerusalem'de, Rab'be tapınacaklar: Tanrı'nın tüm uğraşlarının amacı, halkının O'na tapınmasıdır. O'nun yüzyıllarca İsraililer'e yol göstermesi, onları sıkıdüzene sokması, sürgün etmesi ve sürgünden geri çağırması şu amaca yönelikti: O'na candan tapınan bir topluluk hazırlanması; Tanrı'nın kişiliğini ve iyiliğini, gücünü ve olağanüstü eylemlerini değerlendirebilen, ruhça olgun, günahattan arıtılmış bir topluluk yetiştirilmesi. Bir gün Tanrı'nın tüm sabrı, bilgeliği ve çabaları ödüllendirilecektir. İsrail yüzlerce yıl Tanrı'yı reddetti. Buna karşın Tanrı, tarih boyunca özlediği, seçtikleriyle o yakın ilişkiye en sonunda kavuşacaktır.

¹Eklere Kutsal Kitap'ta Adları Geçen Önemli Yerler kaynağından alınan notlara da bakın.